

A GYERMEKVÉDŐ KONGRESSZUS.

Sok kiváló idegennek s itthoni társadalmunk színe-javának részvételével folyt le szeptember hónapban a II. nemzetközi gyermekvédő kongresszus.

Az ily kongresszusoknak jelentőségét az adja meg, hogy egyrészt a közfigyelmet terelik rá az általuk képviselt ügyre, másrészt a különböző országok intézményeinek megfigyeléséből leszűrődött tapasztalati igazságokat beleviszik a köztudatba; azok ott fixirozódván, megtermékenyítik a közszellemet s a közvélemény előkészítése által a társadalmi haladás tényezőivé válnak mindenütt. Ez adja meg jelentőségét a Budapesten megtartott II. nemzetközi gyermekvédő kongresszusnak is, mely a magyar sajtó s a magyar társadalom figyelmét egy időre tényleg a gyermekvédelem nagy kérdésére terelte s szakosztályainak komoly, és a kérdés minden ágát felölelő, kimerítő munkásságával kétségkívül sok üdvös reform útját készítette elő. Ránk nézve, hol a gyermekvédelem terén még annyi a tenni való, valósággal szerencse, hogy e kongresszust itt tartották meg, felébresztve ezzel a társadalom lelkiismeretét, mely, ha egyszer kötelességének tudatára ébredt, elaludni nem fog.

A véletlen úgy akarta, hogy a gyermekvédőkkel csaknem egyszerre tartsák szép, fiatal fővárosunkban nemzetközi összejövetelüket a művelt világ büntető jogászai is, kik immár nyolczadik kongresszusukon tanácskoztak ama tényezőkről, melyek a bűnesetek számát növesztik és amaz eszközökről, melyekkel a kriminalitást világszerte csökkenteni sikerült. Ezek közt első helyen áll a nevelés, a mely csirájában fojtja el a rosszat; s noha magát a bűnös hajlamot az emberi lélekből ki nem irthatja, okos eljárással megvonja a bűnre való hajlam kifejlődésének feltételeit, és a jellemet a bűn csábítása ellen ellentállóvá teszi. A mi az eredményre nézve ugyanaz.

Ily értelemben a két kongresszus kiegészítette egymást. A kriminalistákra tartozik a bűn megtorlása, a gyermekvédőkre annak megelőzése. Mert a meglett korban elkövetett gonosz tett csirái többnyire a gyermekkorban hullanak a lélekbe. A büntető jogász elé az e csirából fejlett mérges gyom kerül; azt a csirát felismerni a nevelő szemé van hivatva. Ily szempontból kettős fontosságra tesz szert immár a gyermekvédő kongresszus működése is.

E kitérés után áttérhetünk annak munkásságára.

Az *orvosi szakosztály* a kérdések egész sorát ölelte fel, 25 javaslatban kiterjeszkedve a gyermekvédelemnek csaknem minden ágára. E szakosztály működéséből úgy actualitása, mint fontossága által az *alkoholismus* ellen való védekezés emelkedett ki; három előadó hangsúlyozta a védekezés szükségét, kimutatván az alkoholismus romboló hatását úgy az egyénre, mint a születendő nemzedékekre s a társadalom erkölcsére. A kongresszus minden lehetséges praeventiv intézkedést szükségesnek nyilvánított s e végre egyrészt az oktatást, másrészt az ifjúsági egyesületek alakítását s az idevágó népszerű iratok terjesztését ajánlotta; mint gyökeresebb intézkedést pedig a gyermekek eltiltását a korcsmától; továbbá a korcsmai üzem korlátozását; még inkább a törvényes intézkedést arra nézve, hogy az iszákos szülőtől gyermeke elvétessek; praeventivának azonban mindezek közt leghathatósabb az egészséges munkáslakások s ezzel a szegény embernek a tiszta, barátságos otthon megteremtése. — Az *idült betegségben* szenvedő gyermekek érdekében az előadók a gyógyító-intézetek szaporítását sürgették, főképp a tengerparton s hegyes vidékeken. Kiterjeszkedtek a *csecsemővédelemre* is, nemcsak a kisdedek, de az anyák védelmét is követelve; egyrészt a csecsemőmenhelyek felállítása, másrészt az anyák anyagi segélyezése által a gyermekük születése előtti és utáni időben; ez irányban a köznép felvilágosítását is szükségesnek találták népszerű iratok s élőszóval való oktatás útján. Az *elzüllésnek* kitétt gyermekek védelmére pedig a javító-intézeteken kívül *nevelőintézetek* állítását kívánták, melyben úgy a fiúk, mint a leányok tisztességes munkára neveltessenek.

Az *emberbaráti s jótékonysági* szakosztály ezt a javaslatot azzal egészítette ki, hogy a 12 éven alóli züllött gyermekeket javítóintézet helyett *szeregetházakban* neveljék; s a «családi» rendszert még a javítóintézetekben is megtartsák, a növendékeket

ott is becsületes, kenyeretadó munkára neveljék; kívánatosnak mondották ki azonfelül a javítóintézetből megjavultan kikerülők erkölesi és anyagi támogatását e célra alakulandó egyesületek által, úgy, a mint az a művelt nyugat országaiiban már régóta működik is. Az *árvák* neveltetését az előadók a hat éven alóli korban családokra óhajtják bizni; az árvaházba való felvételt csak azon túl látják jónak. A *süketnémák* érdekében szükségesnek tartották az általános tankötelezettség kiterjesztését azokra is. Végre a szegény iskolás gyermekeknek az utcán való csavargástól való megvédésére, mely annyi rossznak a forrása, egyrészt az iskolai *cantine*ok, másrészt a *gyermekmenhelyek* felállítását sürgette a szakosztály, úgy, a mint az a párisi népiskolákban szervezve van, illetve Kinderhort néven a svájci s egyéb külföldi iskolákban működik; az előbbiben délben kap a napszámos ember szegény gyermeke olcsó, meleg ételt, az utóbbiban a tanítás utáni időt tölti játékkal, tanulással, meleg oszonnát is kapva; s így nem kénytelen az utcán kóborolni, míg apja anyja napszámon van.

A szakosztály foglalkozott még a szegény, vértelen városi gyermekeknek falura telepítésével is s a zebegényi szünidei gyermektelepben valóságos minta-intézményt mutatott be.

A *jogi szakosztály*, mely először most, Budapesten, alakult meg, egy — a gyermekvédelem szempontjából — mindennél fontosabb kérdéssel foglalkozott: a szülői, illetve gyámi hatalom korlátozásával az esetben, ha a szülő vagy gyám hatalmával visszaél, vagy azzal helyesen élni képtelen. Ezt a kérdést az okos társadalmi politika hazájában, Angliában, a társadalom s a törvényhozás eldöntötte rég, feljogosítván bárkit, hogy ha gyermeket bántalmazni lát, azt bántalmazójától elvegye, rendőri oltalom alá helyezze s a bántalmazót följelentse; az ily szülő vagy gyám hatalmát elveszti; a gyermek neveltetését pedig az állam vagy a társadalom veszi át, a gyermeket az ú. n. *ipari iskolába* * (a mit tulajdonkép szeretetház) helyezvén el. S mi az eredmény? Hogy Angliában e jogszokás életbelépte óta (mintegy 20 éve) nem csupán a gyermekek bántalmazása vált ritkábbá; nem csak a kiskorúak által elkövetett bűnös cselekmények és vétségek száma csökkent: de csökkent a bűnesetek száma, a kriminalitás általában, úgy, hogy máig hat börtönt be kellett zárni, mert nem jut belé gonosz-

* Industry-School.

tevő. A mi nyilván a mellett bizonyít, hogy az erkölcsi természetű jogok gyakorlása az egyénben az erkölcsi felelősségérzetet is kifejleszti s a társadalom erkölcsi emelkedését eszközli. Az igaz, hogy Angliában ma mintegy 250 ilyen javító *ipariszkola* működik; nálunk pedig négy. Az aszódit meg is tekintették a kongresszus tagjai; berendezését, működését kifogástalannak találták. Csak-hogy mi ez a négy intézet a magyarországi kiskorú gonosztevők ijesztő számához képest! — Visszatérve a szakosztályban fölvetett kérdésre, e kérdés megoldását Franciaország és Svájc is megkísérelte, olyképp, hogy a rossz erkölcsű szülőtől az állam veszi el gyermekét s az nevelteti. Nálunk ez a kérdés merőben új; nálunk még rendületlenül tartja magát a régi, patriarkális felfogás az apai mindenhatóságról, noha az azzal való visszaélésnek megdöbbenő példáit nap-nap mellett láthatjuk. Ezért kell örvendetes haladásnak tekintenünk a szakosztály állásfoglalását az angol felfogás mellett, mely szerint a hatalmával visszaélő szülő vagy gyám a gyermekhez való jogát eo ipso elveszti s mely szerint az ellenőrzésre s a közbelépésre, illetőleg a bántalmazott gyermek megvédésére maga az egész társadalom hivatott. Jól tudjuk, hogy a társadalom az ilyenekben konzervatív s így még sok idő el fog telni, míg ez a humánus felfogás a köztudatba behatol s a törvényben s a mindennapi életben érvényesül; de legalább az első lépés meg van téve; a többi már csak idő kérdése.

Jogi szempontból fontos volt a szakosztály határozata egyrészt a vizsgálati fogságba jutott kiskorúak, másrészt a törvénytelen gyermekek jogi állása ügyében, kimondva egyfelől azt, hogy a vizsgálati fogság ideje alatt a kiskorú vádlott főképp az erkölcsi mételey ellen minden lehető védelemben részesüljön; másfelől azt, hogy a szülők törvénytelen gyermekük eltartásáról épúgy kötelesek legyenek gondoskodni, mint a törvényesekről s hogy az előbbieik örökösödési joggal is ruháztassanak fel. A gyermekvédelem szempontjából mindkét határozat igazolt és fontos, mert ha a vizsgálati eljárásban s a törvényben útat tör magának, sok, ma még fennálló igazságtalanságnak és visszaélésnek fogja elejét venni.

Bennünket azonban ezúttal inkább a *paedagogiai* szakosztály működése érdekel; azért arra térünk át.

Nos, e szakosztály egész működésén vörös fonálként húzódik végig az erkölcsi momentum kiemelése; ez adja meg jelentőségét.

Ezt azért constatáljuk jóleséssel, mert azt látjuk belőle, hogy a millennáris tanügyi kongresszuson elhintett mag kicsirázott s immár gyökeret vert nevelésügyünk tényezőiben s ma már az erkölcsi momentum fontosságát nem kell bizonyítani, mert annak tudata elevenen él mindannyiunkban.

E megváltozott felfogás természetes következménye az az elvi határozat, hogy az iskolának époly gondot kell fordítania a nevelésre, mint magára az oktatásra. Ez a felfogás jutott kifejezésre az összes előadók idevágó munkálataiban. Nem hangsúlyozhatjuk eléggé e körülmény jelentőségét. Mert ha ez a felfogás útát tör magának és érvényesülni fog az iskolai oktatás minden fokán, az azt jelenti, hogy az általános tankötelezettség által szellemi hatalommá avatott iskola erkölcsi hatalommá is válik, melynek lesz ereje a társadalmat erkölcsileg is átalakítani; nem *egy* csapással, az igaz, de lassankint, az egymást fölváltó nemzedékekre való erkölcsi hatása által.

De lássuk immár a részleteket.

A *vallás-erkölcsi* nevelés érdekében az előadó azt a józan követelést állította fel, hogy a hitoktatás ne szorítkozzék a szertartások s a dogmák megismertetésére, hanem a gyermeki észjárás-hoz és kedélyvilághoz alkalmazkodva, igyekezzék az isteni igazságokat s a szeretetről szóló tanítást a való életbe átvinni. E végre kívánatosnak mondotta a gyermeket a megromlott és mótelyező környezetből kiragadni, illetőleg az ily mótelyt előidéző bűnök ellen küzdeni; valamint szükségesnek tartja a serdülők vasárnapi vallásoktatását is.

Hasonlókép túlnyomóan erkölcsi vonatkozású volt a második tétel is a *házi nevelés ferdeségeiről*, melynek előadója kimerítő rajzát adta a manapság e téren leggyakrabban tapasztalható fészegségeknek. Minthogy azonban azoknak oka az iskolán kívül eső tényezőkben — a társadalmi viszonyokban, a korszemlemben, a különféle előítéletekben, a családi körülményekben stb. — rejlik, melyeket az iskolának megváltoztatnia nem áll hatalmában: a szakosztály kívánatosnak mondotta ugyan ki a helyes nevelés elveknek a szószékről s a sajtó útján való terjesztését, de közvetve több eredményt vár e részben magától az iskolától, az esetben, hogy ha az, szakítva az eddigi egyoldalú iránynyal, *ép oly gondot fog fordítani a nevelésre, mint az oktatásra*; ha e célból igyekszik az ifjúságban a materialisztikus irányt az idealizmus felébresztésé-

vel ellensúlyozni s a szülőkkal való állandó érintkezés útján a két nevelési tényező munkájában a kellő összhangot megteremteni. A helyes nevelési elvek öntudatosná tétele végett pedig azoknak megismertetését már az iskolai olvasókönyv alapján kívánatosnak mondotta ki a szakosztály.

A nevelői szempont érvényesült a kisdédóvókról szóló határozatban is, mely kimondta, hogy ott az óvást a neveléstől elválasztani nem lehet. Mi csak azon csodálkozunk, hogy ez még kérdéses lehetett.

A *mai iskola belső életéről* tartott előadás voltaképp csak illusztrációja volt azoknak, a mikben az iskola a helyes nevelési elvek ellen máig vét. Az előadás egy kis vihart is támasztott, a mi annak a jele, hogy elevenre tapintott. Sok keserű szó esett pro és contra. A kedélyek hullámzottak és nehezen csillapultak le, a mi nem baj; feltéve, hogy a földolog el lesz érve: t. i. ha iskoláink érdemes tanítói tetteikkel mutatják meg, hogy a felhangzott kemény vádakra nem szolgáltak rá: maga az előadó is bizonyynyal örömmel fogja megadni a fölmentvényt. A szakosztály erre nézve egyébiránt a következő határozatokban állapodott meg: hogy az iskolakötelezettség — az idő előtti megerőltetés elkerülése végett — a hét éves korral kezdődjék; a túlterhelés meggátlása végett a közlendő ismeretanyag a gyermeki értelem fejlődésének megfelelőbbencsoportosítandó; reformálandó — a nevelői hivatásra való előkészítés szempontjából — maga a tanítóképzés is; a hivatott és tehetséges elemeknek e pályára vonzása szempontjából javítandó a tanítók anyagi helyzete; az eddigi kedvező tapasztalatok alapján a nők alkalmazása kiterjesztendő; s végre, minél intenzívebb szakfelügyelet szervezendő. Ekivánalmakat aláírjuk mi is. Csupán egyet keresünk bennök hiába: a szakrendszer kinövéséről az előadó nem szólt, noha annak káros következményeit mindnyájan érezzük. A gyökeres orvosláshoz ennek a kinövésnek a lenyeseése is szükséges.

A *gyermekirodalom* körül kifejtett vitába beleszólt annak hivatott művelője, az «*En Ujságom*» szerkesztője is. Abban végre megegyezett a szakosztály, hogy a gyermekirodalom ma közkézenforgó termékei nem mindenben felelnek meg a lélektan, a józanész s a helyes nevelési elvek követelményeinek. Egyről azonban megfélejtkeztek: hogy a legtöbb bajt nem a gyermekirodalom okozza, melynek egyes termékei lehetnek együgyűek, de nem

erkölcsrontók; hanem igenis, az a mótely, mely a napi sajtó nem gyermekeknek szánt közleményei, valamint a ponyvairodalom s ha szabad ezzel a kifejezéssel élnünk: az illusztrált ponyvai sajtó útján férkőzik, ma már, sajnos, nem csupán a nagyvárosi, de az ellenőrizetlen colportage révén a kisvárosi s falusi gyermek lelkéhez is.

Végre a gyermekek *koraérettségéről* hallottunk igen érdekes és sokoldalú megfigyelésen alapuló előadást, melynek kapcsán a szakosztály kívánatosnak mondotta ki, hogy a koraérettség, mint a beteges lelki fejlődés tünete, a tanítóképzőkben a neveléstan keretében tárgyalassék s hogy az ily gyermekek számára külön nevelőintézetek felállítása lenne kívánatos, hol a rendellenes lelki fejlődés okszerű nevelői eljárással ellensúlyoztatnék.

*

Áttekintettük a kongresszus működését. Ha az nem ölelt is fel mindent, a minek megpendítése, a minek orvoslása kívánatos, mégis nagy lépéssel vitte előbbre a gyermekvédelem ügyét, mert belevitte a köztudatba azt az igazságot, hogy *a gyermekvédelem voltaképp a társadalomnak önvédelme* s ennélfogva nem nagylelkűség, hanem önmaga iránt való kötelesség, melynek megszegése kegyetlenül megbosszulja magát. Továbbá rést ütött azon a nálunk mostanig fennállott előítéleten, hogy a szülő feltétlenül rendelkezik gyermekével; e helyett utat tört a köztudatban annak a felfogásnak, hogy *a hatalmával visszaélő vagy azzal élni nem tudó szülő elveszíti jogát gyermekéhez* s az a jog akkor a társadalomra, vagy az államra száll. Határozatával szentesítette azt a felfogást, hogy a nevelésben az erkölcsi szempontnak kell uralkodnia, továbbá, hogy *az iskola a puszta tanítással nem tesz eleget hivatásának*, hanem csak úgy, ha *nevel is*. Végre, elvben legalább, megindította a küzdelmet az alsó társadalmi rétegek pusztító réme, az *alkoholizmus* ellen.

S *last, but not least*: a gyermekvédő-kiállítással s a gyermekvédelemről közölt statisztikai adatokkal megmutatta társadalmunknak, mily csekély, a mi nálunk máig a gyermekvédelem ügyében történt, mily rengeteg a tenni való, ha fajunk fenmaradását s erkölcsi és anyagi gyarapodását biztosítani akarjuk. Az idegenek egy Istentől megáldott, erőtől duzzadó, szép, fiatal ország képét vitték innen magukkal; a mi feladatunk komolyan dolgozni,

hogy az a duzzadó erő el ne pocsékolódjék s hogy az a fiatal nemzet gyermekbetegségeit kiheverje s a komoly munka és haladás mértékével mérve is megállja helyét a művelt nemzetek közt és meggyarapodott erejével, értelmi és erkölcsi felsőségével tudjon imponálni a testvérnemzetiségeknek idebent. E munka javarésze a nevelésügy munkásaira vár.

G. S.

A NEMZETKÖZI GYERMEKVÉDŐ KONGRESSZUS BUDAPESTEN.*

A testi és szellemi tekintetben egyáltalán gyámoltalan gyermekek ügyének felkarolása a társadalom által nem kizárólag a vallás parancsa, hanem az emberi humanistikus érzelem kifolyása. Nem volt oly korszak s oly nemzet, melynek kebelében különösen az árvák és lelenczek érdekében semmi sem történt volna. Régebben azonban, midőn az emberi élet becsét még nem értették, a gyermekvédelem ügye tisztán a könyörület munkája volt, hasonló a betegek, elaggottak és koldusok segélyezéséhez. Arra, hogy a könyörületnek ezt a munkáját, mely első sorban magánosok és egyházi testületek szabad tetszésétől függött, rendszeresítsék, régebben nem is gondoltak. Árvaházak és lelenczházak is csak a művelődés általánosabbá válásakor, a középkor vége felé, alakultak nagyobb számmal, de még mindig szórványosan egész a XVIII-dik századig, midőn a pietismus és felvilágosodás s a népnevelés fontosságának öntudatra jutása egyszerre hatalmas lendületet adtak a gyermekvédelemnek.

A gyermekvédelem-rendszerezítése még most is csak jámbor óhajítás. A kisedővő-intézetek és a tankötelezettség életbeléptetése a gyermekvédelemnek csak egy-egy ágát karolták fel, a gyárakban dolgozó kiskorúak érdekében hozott törvények és szabályok már szélesebb látókört nyújtanak a humanismusnak, de tulajdonképp csak akkor kezdődött tisztulni fogalmunk a gyermekvédelem-

* Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a nagy szünet után fővárosunkban lefolyt gyermekvédő kongresszusról két tagtársunk tollából közölhetünk ismertetést, illetőleg tanulmányt, melyek a maguk sajátos szempontjaival tanulságosan kiegészítik egymást.

Szerk.